

Glasovi o Dubrovačkim ljetnim igrama

„Hamlet“ na Lovrijencu

Dr. Marko Fotez

Primiče se čas predstave. Točno sat prije počeka fanfare sa Lovrijenca pozivaju građanstvo, da se pomalo sprema, upravo kao što je trubač s tornja Šekspirova Globe-teatra pozivao londonsku publiku. Razvija se stijeg kraljevića danskog na najvišoj terasi Lovrijenca, kao što je zastava na Šekspirovu kazalištu najavljivala, da se toga dana održava predstava. Povorka sretnih gledalaca, koji su uspjeli doći do ulaznica, polako kreću prema Lovrijencu, uzlazi uz brojne i strme stepenice, prolazi kroz borovu šumicu... U gledalištu stvorena je tako intimna atmosfera, uspostavljen je tako neposredan i blizak dodir između glumaca i publike, da gledalac ima osjećaj, kako sam učestvuje u predstavi, kako je putem nekog naročitog povlaštenja dobio pristup u dvor danskog kralja i kako tu, nezapažen, iz neposredne blizine promatra tu krvavu nordijsku tragediju... I tako se može reći, da je ovo ostvarenje HAMLETA na dubrovačkom Lovrijencu bila najšekspirskija predstava ne samo u Jugoslaviji, nego i u Evropi, a po nekim svojim odlikama ima prednosti i pred ostvarenjima na točnim reprodukcijama šekspirskih pozornica u Engleskoj i Sjedinjenim Državama Amerike. Jer Lovrijencu u sebi spaja prirodnu atmosferu dvorca danskog kralja s pozorišnim mogućnostima Šekspirova teatra.

Dr. Josip Torbarina, profesor katedre engleske literature i jezika na Univerzi u Zagrebu — »Dubrovački vjesnik«, 5. IX. 1952.

Dubrovačka tvrđava Lovrijenac imala je nedavno rijedak i u svojoj povijesti jedinstven doživljaj. Staro kamenje njezinih terasa, usijanih od kolovoske mjesečine, opet je, poslije više stoljeća, odjekivalo pod koracima stražara u svjetlucavim oklopima. Zvuk pobjedničkih fanfara i tutanj topa poremetili su njezin stoljetni mir, probudivši tišinu vjekova, koja je u njoj, kao začarana kraljevna u bajci, čvrsto spavala. Trgnuvši se iz stoljetnog sna, i ona je mogla plemenitom principu, koji ju je probudio svojim tiradama, upraviti precizno učtivi prijekor produdene ljepotice iz Perraultove bajke: »Kneže moj, dugo ste dali da se na vas čeka...« Da, zaista je dugo trebalo čekati, dok se došlo do uvjerenja, da staro dubrovačko kamenje nije samo turistička atrakcija prvoga reda... Režiserski instinkt dra Marka Foteza, koji je skinuo prašinu stoljeća s nekih zaboravljenih tekstova dubrovačke književne prošlosti i približio ih današnjem gledaocu, prvi je uvidio, da to staro kamenje može da posluži kao idealan okvir pojedinih scenskih realizacija. Između ostalog, tvrđava Lovrijenac, s jedinstvenom slikovitošću svoga položaja sred-njevjekovnog vrletnog zamka, sa svojim bedemima, terasama i svodovima činila mu se kao stvorena da postane pozornicom Hamletova stradanja... Duboko značenje i velika vrijednost predstava na Lovrijencu za mnoge će se sastojati baš u ovom intimnom dodiru Šekspira sa starim Dubrovnikom: u dovođenju u vezu dviju civilizacija,

nejednakih po uslovima, razvitka, značaju i plodovima, ali poniklih iz jednog istog velikog klišta Ljepote i Čovječnosti: Renesanse.

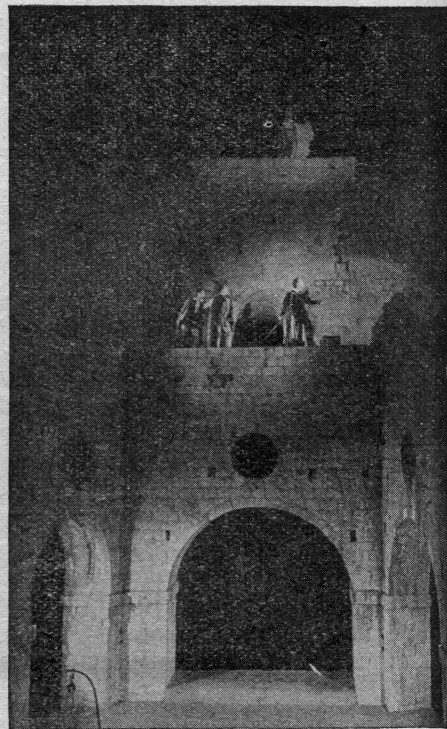
Dr. Stjepan Kastropil, direktor Naučne biblioteke u Dubrovniku — Književni Jadran, Split, br. 9. god. 1952.

The sorrows of HAMLET could have no atmosphere more appropriate than within the thick walls of the fortress of Lovrijenac, and it was this embattled castle, standing centry on a steep rock one hundred and twenty feet above the sea, with three esplanades towering over Adriatic, which gare to writers and actors the idea of performing Shakespeare's great play beneath its stern walls. . . . Veljko Maričić was a dynamic Hamlet, surprisingly young and energetic, who certainly suffered, but whose melancholy was transitory. His noble gait, the liveliness of his reactions, the harmony of his movements all seemed to reflect this. One was convinced that the madness he simulated amused even him, up to a certain point. The swiftness with which he threw off the mask of mental disturbance in order to pass to a sprightly friendliness, destroyed any theory of obsession. The Hamlet of Mr. Maričić was not haunted by the secret and criminal corruption of the Danish court. He was a young man, who, whilst not forgetting the baseness of Claudius, lived intensely in the present, reasoning more than dreaming, joking more often than being satirical, and carrying out his revenge without haste and weakness. He was a patient judge gathering evidence of guilt before striking, rather than an irresolute young man. . . . Ophelia was perfect in Yugoslavian production. On the British stage she often seems insipid because of her submissive disposition. Maria Crnobori's tortured but docile Ophelia was an interpretation very close to that in Laurence Oliver's s ifilm.

Juliette Decreus — Theatre World, London
February 1953.

Tvrđava Lovrijenac gdje se prikazuje „Hamlet“

Prizor iz „Hamleta“

Armand Salacrou izjavio je:

Putovao sam po cijelom svijetu, ali mogu iskreno reći, da je Dubrovnik za mene ne samo iznenađenje, nego pravo otkriće. Nigdje nisam sreo tako skladno jedinstvo prirodnih ljepota i historijskih spomenika, zbijenih na srazmjerno malom ali idealno smještenom prostoru, koji priča prolazniku o povijesti i bogatoj kulturi stare Republike Dubrovačke.

Izvedba HAMLETA na Lovrijencu jedna je od najboljih, koje sam ikada vidio — izjavio je Clement Attlee 6. kolovoza 1953., nakon što je prisustvovao predstavi i lično čestitao režiseru i nosiocima glavnih uloga.

Izvedbe Dubrovačkih ljetnih igara duboko su impresionirale — prema njihovim vlastitim izjavama — i Eleonoru Roosevelt, Ernesta Bevana, Adlaia Stevensona i dr.

* * *

Scenska umjetnost Jugoslavije, koja je postigla najveći inozemni publicitet, odvija se u Dubrovniku, lijepom turističkom centru dalmatinske obale. Već nekoliko godina unatrag ovaj grad sa literarnim tradicijama iz kasnog srednjeg vijeka postaje kazališno-umjetnički centar za vrijeme ljeta. . . . Najveći doživljaj u dubrovačkom teatarskom životu je izvedba HAMLETA na Lovrijencu. . . . Slučajnost je htjela, da sam tu predstavi gledao zajedno s mladim glumcem londonskog Old Vic-a Lee Montague-m. Za vrijeme putovanja brodom duž jadranske obale pričao mi je, da je došao u Jugoslaviju da se odmori — vjerojatno i od beskrajnih diskusija o tome, kako treba interpretirati Hamleta. Nakon što je vidio

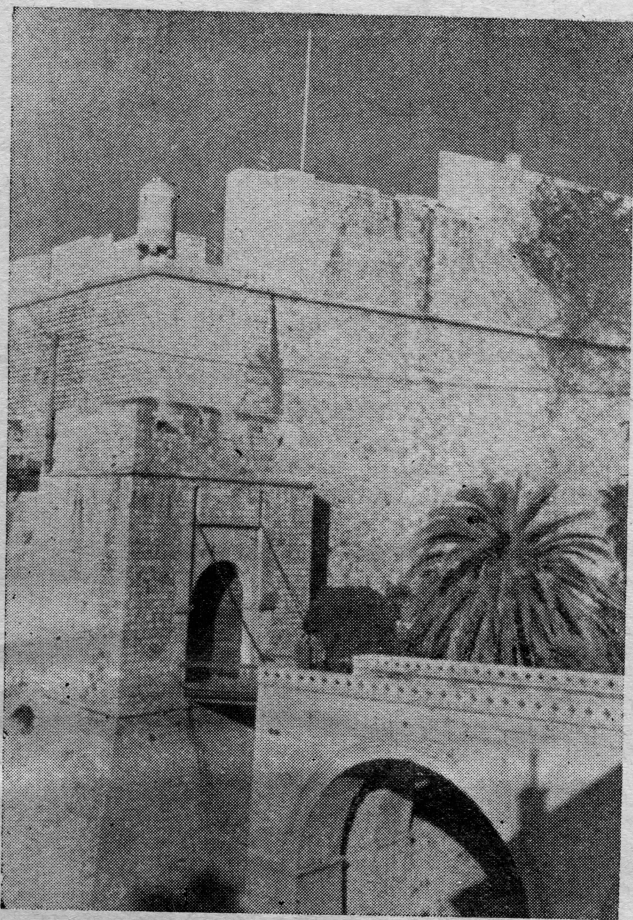
Hamleta u Dubrovniku, bio je sav u vatri i plamenu, što je prisustvovao jednoj predstavi, koja, ako i nije bila perfektna, bila je apsolutno genijalna».

Kjell Roennelid — švedski list »Arbetet«, 14. studenog 1953.

Dvije su se ljepote, nesumnjivo, sretno pro našle, čineći jedna drugu veličajnom: ova slavna Šekspirova tragedija i utvrda puna tajanstvenih čari, što se uzvilisa nad morem, pa s ratničkim ponosom raširila zenice upijajući modri vodeni beskrai. Rekoše već davno, da lovrienačke terase podsjećaju na hamletovske esplanade... A ove večeri one su to uistinu postale... Osjećaj, da je tu pod nama more, da je i onaj jitlandski vojvoda iz legende Saxa Gramaticusa živio negdje na prevlaci ovako šiknuolj uvis nad morem, djelovao je na maštu silno nadražujući. I ovaj HAMLET doista se nije dao drukčije gledati, negoli u tijesnoj svezi meditacija o ovoj utvrdi kroz vjekove s tragedijom danskog kraljevića. Bilo je takvih trenutaka, u kojima gledalac bijaše gotov kazati: »Ne, ovo nije umjetnička igra. Sve se to zbilja ovdje dogodilo. Mora da je Hamlet upravo tuda rubom ove terase dolazio, kad je iščekivao duh svogaoca. Mora da je tu razorio svoj prekrasan um. Koja bi to pozornica ovako mogla dočarati pojavu duha staroga kralja, sablasti, od koje vam se koža ježi, što se kreće misterioznim hodom po najvišem bedemu lovrienačkom, točno kao da je došla s drugog svijeta! »Ili pak onaj ambijenat i prizor, kad kraljević pade od uboda u otrov zamočenog vrha Laertova mača, i tragedija se završava, i na njenom porpištu mrtvi leže kralj-bratoubica, kraljica, Laert — a na gornjoj se terasi pojave, uz zvuke fanfara, Fortinbrasove čete, pa u slavu Hamleta odjeknu u noć nad pučinom pucnjevi s bedema tvrđave...»

Čedo Kisić, književnik — »Borba«, 9. VIII. 1953.

Književnik Čedo Kisić (»Borba«, 19. VII. 1953.) ovako je opisao izvedbu Držićevih komedija NOVELA OD STANCA i TIRENA ispred palače Sponza: »Gledati Držića u Dubrovniku, u autentičnom arhitektonsko-scenskom okviru, kakav je dala sama historija u licu — doživljaj je spomenika prošlosti ovoga grada — doživljaj je posebne osjećajne dinamike i draži. Kad pored scene prolazi dubrovački knez sa senatorima, plemići, plemkinje, trubači, pratnja, kad se otpjeva himna Dubrovniku i kad prolog objavi početak TIRENE, »komedije s različijem pjesni i družijem lijepijem stvarmi, složene u jezik dubrovački po izvrsnom i slovitom spjevaocu Marinu Držiću«, te kad ceremonijalnim fanfarama započne predstava — ta kamena arhitektura sva oživljuje i govori, vi vidite pravoga kneza i prave dubrovačke dostojanstvenike, i čujete

Tvrđava Revelin gdje će se prikazivati »Cid«

autentičnu zvonjavu XVI. vijeka. Umjetnička opsjena skoro bestraga se gubi, i vi ste pod dubokim dojmom historijske zbilje. Režiser dr. Marko Fotez umio je stvoriti zanimljiv, bogat i privlačan spektakl, koji u nizu trenutaka postaje upravo fantastičnijim.

***

Oduševljeni prikaz Ljetnih igara objavio je u danskom listu »Mandens Blad« (Lipnja 1954.) dr. Emil Vodder.

***

Predstava HAMLETA na Lovrijencu je događaj sličan samo onom, koji se doživljuje u svemiru bajke; trenucima, kada čovjek, krilima svoje mašte, uzlijeće u svijet snova, da u njemu bar nasluti neosjećano, smogne nemogućno... Ovdje kao da i riječi, i stvari, i bića imaju neki drugi, nepompljivi smisao i značenje. Sve je u nenadnom, začaravajućem djelovanju obliku, i čini vam se, da te stvari i bića otkrivaju u vama nove mišaoone svjetove, bude izuzetne emocije, pokreću ćutila, kojima dotada niste osjećali...

Milutin Čolić — »Politika«, 29. VIII. 1954.